

2. oneig.: a) *scherpzinnigheid*. — b) *spitsvondigheid*, *listigheid. — c) *geestigheid*. — d) *scherpte, raakheid v. uitdrukking*.

ācuo, uī, (*adi.* ācūtus, z. d.), III. [*verw.* m. ācūs, āciēs]

1. *scherpen, slijpen* gladios.

2. oneig.: a) *scherpen, oefenen* linguam; prudentiam. — b) *prikkelen, aanvuren* alqm. — c) *verscherpen, aanwakkeren* studia, iram, curam, *metum.

ācūpēns z. acipenser.

ācus, ūs, f. [ācuo: 2. ācer z.d.] *naald*; †*haarnaald*; *pingere acu borduren, z. pingo; *sprekw.* tetigisti acu de spijker op de kop geslagen PL.

ācūtūlus, *adi.* [*dem.* v. ācūtus] *tamelijk spitsvondig*.

ācū|tus, *adi.* [ācuo] *eig. gescherpt, vd.*

1. *scherp, puntig* *ensis, sudēs, *cupressus.

2. oneig.: a) *scherp op de zintuigen inwerkend: scherp, schel, fel* †cibi; sonus, *vox, *aera; *gelu, *sol. — b) *gevaarlijk* *morbus; *acuta belli. — c) *v. zintuigen en verstand: scherp, fijn, scherpzinnig* *nares, oculi; ingenia; inter acutos et inter hebetes interest. — d) *v. de uitdrukkingswijze: scherp (= duidelijk en eenvoudig), raak* sententiae orator.

Hv.: ~tē, *adv.*

ād [*verw.* m. Eng. at] *prep. c. acc., betekent oorspr. het naderen tot een punt (vgl. in c. acc.); vd.*

1. *Van plaats:*

1. *van beweging naar iem. of iets toe: tot, naar* ire, mittere, scribere ad alqm; ad Genavam pervenit voor G., in de omtrek van G.; ook in vijandelijke zin: op ... af, tegen ad castra ire, ad alqm contendere, proficisci.

2. *van richting: tegen, naar* spectare ad meridiem; ad omnes partes opponere; manus tendere ad caelum.

3. *van uitbreiding: totaan* ab angulo castrorum ad flumen; usque ad. — *Overdr. bij bepalingen v. getal en maat: a) tegen, ongeveer* ad sescentos evaserunt; annos ad L natus; ook als *adv.* (*dus zonder acc.*): ongeveer ad mille ducenti ceciderunt; occisis ad hominum milibus quattuor. — b) *tot, tot op* de servis liberisque omnibus ad impuberes supplicium sumit; ad unum omnes allen tot op de laatste man (*minder dikw.*

omnes ad unum of alleen ad unum); viatica ad assem (*tot op de laatste cent*) perdiderat HOR.; ad extremum z. exter II A 3; ad ultimum z. ultimus 2bα.

4. *van rust in de nabijheid van iets: bij, aan, voor* sedere ad latus alcs; iacere ad pedes alcs; ad impedimenta pugnare; ad Alesiam castra facere; pugna ad Trebiam; esse ad exercitum; esse ad urbem voor de stad liggen; ad (aedem) Castoris; nomen ad omnes nationes sanctum; ad tibicinem onder begeleiding v. een fluitspeler.

II. *Van tijd:*

1. *tegen, omstreeks* ad vesperum, ad hiemem; ad extremam orationem tegen 't einde v. d. rede; ad extremum (z. d. 2 en 3), ad ultimum (z. d.), ad postremum ten slotte.

2. *tot aan* ad multam noctem tot diep in de nacht; ad hoc tempus tot nog toe; ad id; usque ad.

3. *om een termijn aan te wijzen: tegen, op* ad diem (dictam), ad (praedictum) tempus op de bepaalde tijd; ad tempus te rechter tijd.

4. *binnen* videbam eum ad annum tribunum pl. fore.

5. *voor* ad tempus voor een (korte) tijd; ad paucos dies.

III. *Van andere betrekkingen:*

1. *van doel: tot, voor* postulare legatum ad bellum; canes alere ad venandum; caespites comportare ad aggerem; natus, idoneus, utilis ad alqd; ad id, *ad hoc tot dit doel; duae cohortes ad id ipsum instructae juist hiervoor; nihil ad nos (attinet) het gaat ons niets aan; quid ad me? quid ad rem? wat doet het ertoe?

2. *met het oog op, naar aanleiding van, op* disserere ad alqd; respondere ad alqd; ad famam belli legiones scribere; ad spem veniae dedere sese; *ad verba resistit.

3. *met betrekking tot, ten opzichte van, voor* modestus ad omnia alia TER.; insignes ad laudem viri; invictum ad laborem corpus; impediti ad sequendum; impedimento esse ad pugnam; mentis ad omnia caecitas.

4. *ter aanduiding v. een maatstaf: naar, overeenkomstig, volgens* agere ad praescriptum; ad naturam; ad suum arbitrium; ad similitudinem (effigiem)

iūro, I. [*oudste vorm* iōuēsāt = iūrat. Voor bet. z. 1. iū-s, eig. band: *verplichting*] (iuratus en iuratus sum ook m. act. bet.)

1. *intr.*: *zweren, een eed afleggen* per deos; in verba alcs onder het nazeggen v. een door iem. voorgezegde formule (*in iem.'s handen*) de eed afleggen; idem in se quisque iurat ieder zweert: „idem in me”, nadat één de gehele eedsformule heeft uitgesproken; †in nomen principis trouw aan de keizer; †in acta alcs zich te zullen houden aan de beschikkingen v. iem.; oneig. *in verba magistri; *iurantia verba de woorden v. de eed; iūrātus, *gezworen hebbende, na gezworen te hebben; vd.*: gezworene, beëdigd iudices.

2. *trans.*: *zweren, onder ede bevestigen, bezweren* falsum; perpetuum morbum dat men voortdurend ziek is; id in litem (*ten gunste v. zijn proces*); m. acc. c. inf. se eum non deserturum; *m. nom. c. inf. excindere gentem; iurata het onder ede beloofde. — Bijz.: a) *bij iem. zweren* *deos; Iovem lapidem bij de Iuppitersteen; *maria; vd.: *dis iuranda palus (z. d.). — b) *afzweren* calumniam onder ede verklaren, dat men niet met boos opzet zal aanklagen.

iūrulent|us, *adi.* [2. iūs] *vochtig, soeperig*. — Hv.: ~ia, ae, f., vleesnat, ius TERT.

(1) **iūs, iūris**, n. [*uit* °ieu+s, morfologisch vgl. mō+s, fā+s: nē-fār-ius. Oudste vorm v. iūstus iōuēstōd (*abl. sing.*) (vgl. hōnes-tus, mōdes-tus, scēles-tus) *wijst op ntr.* iēu-ēs-. Bet. eig. „band, bindend recht, verplichting”, vgl. obligatio: ligāre en iure iurando obstringere. Verlengd ieu+g- in iungo] (*dat. in oude formules iure dicundo*).

1. *recht (als de vereniging v. alle wetten en verordeningen)* principia iuris; ius ac fas goddelijke en menselijke wetten; i. bonumque recht en gerechtigheid; ius est m. inf. of acc. c. inf.; ius belli est ut cet.; i. civile z. d.; i. gentium of volkenrecht of natuurrecht; ius et leges staatsregeling; iura (= leges) dedit; Romana iura (*staatkundige*) Romani ritūs (*godsdiensstige instellingen*) Liv.; summo iure agere cum alqo met iem. naar het strengste recht te werk gaan.

2. *recht (dat als „recht-spraak” „gesproken” wordt)* respondere i., de iure een rechtsgeleerd advies geven; *iura dabat (*sprak recht*) populo praetor; ius

dicere, reddere recht spreken; ius parare zich verschaffen.

3. *het recht of de bevoegdheid iets te doen, aanspraak op iets; pregn.*: voorrecht; i. civitatis z. civitas 1; *i. muneris om te schenken; i. suum armis exsequi, i. suum tenere, obtinere, persequi; i. est (alci) m. inf.; iure met recht, suo i-e krachtens zijn persoonlijk recht, optimo i-e met volle recht; †trium liberorum de voorrechten v. hen die drie of meer kinderen hadden; pl. *debita aan de doden verschuldigd; meton. iura (= tabulas in quibus iura perscripta erant) et legatos mittere Tac.; (*uitgebreid.*) pl. verplichtingen †sunt mihi cum alqo vetera i-a privata.

4. *op het recht steunende macht* in alqm ius habere; m. gen. obiect. *corporis, †militum, †libertorum macht over enz.; in paucorum i. et dicionem concedere; sui iuris esse zijn eigen meester zijn; rechtstoestand meliore i-e esse; i. Latii z. d.

5. *gerecht (als plaats)* in ius ire, rapi; bijz. (*te Rome*) de plaats waar de praetor ius dicit; vd. in iure voor de praetor; in ius vocare alqm dagvaarden.

6. *ius (= insiurandum) peieratum* meineed HOR.

(2) **iūs, iūris**, n. [*W.* ieu+s- „vermengen” (*identisch met de W.* iēu- „verenigen”, z. 1. iūs), z. Gr. ζύμη zuurdesem] saus, soep i. Verrinum (*dubbeltzinnig.*) varkensjus (2. ius) en recht (1. ius) à la Verres. **iūs-iūrandum, iūrisiūrandī**, n., eed i. dare alci in iem.'s handen een eed afleggen; iureiurando stare houden; obstringere (z. d.) civitatem iureiurando.

iuss|io, ōnis, f. [iūbeo] (*bij lat.*) bevel. — ~um, ī, n. (*gew. pl.*) bevel, gebod, voorschrift; bijz.: volksbesluit; *ob amici iussa dringende beden; *Heleni godspraak. — ~ū, *abl. m.*, op bevel alcs.

iūstific|atio, ōnis, f. [iūstificāre] *rechtvaardiging* ECCL. — ~o, I. [iūstus en faciō] *rechtvaardigen* ECCL. — *~us, *adi.*, rechtvaardig.

iūstītia, ae, f. [iūstus; gevormd als amicitia] *rechtvaardigheid* erga, †in alqm; *godin v. d. Gerechtigheid; (TER.) *zachtmoedigheid*.

iūstītium, īī, n. [*vgl.* sōl-stītium. Uit ious- (z. iūs)+ °stātium, vgl. stātio, stāre, sistere] *rechtsstilstand, staking (schorsing)*